

Parashat Noach **Generational Problems** **Rabbi Shai Finkelstein**

בראשית פרק יא פסוקים א-ט

וַיְהִי כָל־הָאָרֶץ שְׁפָה אַחַת וּדְבָרִים אַחָדִים: וַיְהִי בְנִסְעָם מִקֵּדֶם וַיִּמְצְאוּ בְקָעָה בְּאֶרֶץ שְׁנֹעַר וַיֵּשְׁבוּ שָׁם: וַיֹּאמְרוּ אִישׁ אֶל־רֵעֵהוּ הֵבָה נִלְבְּנָה לְבָנִים וְנִשְׂרָפָה לְשִׂרְפָּה וְתִהְיֶה לָּהֶם הַלְבֵנָה לְאֶבֶן וְהַחֲמֹר הִיָּה לָהֶם לַחֲמֹר: וַיֹּאמְרוּ הֵבָה נִבְנֶה־לָּנוּ עִיר וּמִגְדָּל וְרֹאשׁוֹ בַּשָּׁמַיִם וְנַעֲשֶׂה־לָּנוּ שֵׁם פֶּן־נִפּוּץ עַל־פְּנֵי כָל־הָאָרֶץ: וַיֹּרַד יְהוָה לִרְאֹת אֶת־הָעִיר וְאֶת־הַמִּגְדָּל אֲשֶׁר בָּנוּ בְּנֵי הָאָדָם: וַיֹּאמֶר יְהוָה הֵן עַם אֶחָד וְשִׁפָּה אַחַת לְכֻלָּם וְזֶה הַחֲלָם לַעֲשׂוֹת וְעַתָּה לֹא־יִבְצָר מֵהֶם כָּל אֲשֶׁר יִזְמוּ לַעֲשׂוֹת: הֵבָה נִרְדָּה וְנִבְלָה שֵׁם שְׁפָתָם אֲשֶׁר לֹא יִשְׁמְעוּ אִישׁ שְׁפַת רֵעֵהוּ:

וַיַּפֵּץ יְהוָה אֹתָם מִשָּׁם עַל־פְּנֵי כָל־הָאָרֶץ וַיַּחֲדְלוּ לְבִנֹּת הָעִיר: עַל־כֵּן קָרָא שְׁמָהּ בָּבֶל כִּי־שָׁם בָּלַל יְהוָה שְׁפַת כָּל־הָאָרֶץ וּמִשָּׁם הִפְּצָם יְהוָה עַל־פְּנֵי כָל־הָאָרֶץ:

רש"י בראשית פרק יא

ודברים אחדים - באו בעצה אחת ואמרו לא כל הימנו שיבור לו את העליונים, נעלה לרקיע ונעשה עמו מלחמה. דבר אחר על יחידו של עולם. דבר אחר ודברים אחדים, אמרו אחת לאלף ושש מאות חמשים ושש שנים הרקיע מתמוטט כשם שעשה בימי המבול, בואו ונעשה לו סמוכות.

ומשם הפיצם - למד שאין להם חלק לעולם הבא. וכי אי זו קשה, של דור המבול או של דור הפלגה, אלו לא פשטו יד בעיקר, ואלו פשטו יד בעיקר כביכול להלחם בו, ואלו נשטפו, ואלו לא נאבדו מן העולם. אלא שדור המבול היו גולנים והיתה מריבה ביניהם לכך נאבדו, ואלו היו נוהגים אהבה וריעות ביניהם, שנאמר שפה אחת ודברים אחדים. למדת ששנוי המחלוקת וגדול השלום.

רשב"ם בראשית פרק יא פסוק ד

הבה נבנה לנו עיר וגו' - לפי הפשט מה חטאו דור הפלגה? אם מפני שאמרו וראשו בשמים, הא כת' ערים גדולות ובצורות בשמים? אלא לפי שצום הק' פרו ורבו ומלאו את הארץ, והם בחרו להם מקום לשבת שם ואמרו פן נפוץ, לפי' הפיצם משם בגזרתו.

רמב"ן בראשית פרק יא

ואנשי הפלגה על דברי רבותינו (סנהדרין קט א) מורדים בבוראם. ורודפי הפשט (הראב"ע, והרד"ק), אומרים שלא היה דעתם אלא שיהיו יחד מחוברים כי הגיד הכתוב דעתם "פן נפוץ", ולא ספר עליהם ענין אחר. ואם כדבריהם יהיו טפשים, כי איך תהיה עיר אחת ומגדל אחד מספיק לכל בני העולם. או שמא היו חושבים שלא יפרו ושלא ירבו, וזרע רשעים יכרת. אבל היודע פירוש שם, יבין כוונתם ממה שאמרו ונעשה לנו שם - וידע כמה השיעור שיזמו במגדל לעשותו, ויבין כל הענין, כי חשבו מחשבה רעה, והעונש שבא עליהם להפרידם בלשונות ובארצות מדה כנגד מדה, כי היו קוצצים בנטיעות. והנה חטאם דומה לחטא אביהם, ושמא בשביל זה דרשו (ב"ר לח ט) אשר בנו בני האדם - אמר רבי ברכיה מה בני חמריא בני גמליא, אלא בנוי דאדם קדמאה וכו'. והסתכל כי בכל ענין המבול הזכיר "אלהים", ובכל ענין הפלגה הזכיר השם המיוחד, כי המבול בעבור השחתת הארץ, והפלגה בעבור שקצצו בנטיעות, והנם ענושים בשמו הגדול, וזה טעם הירידה, וכן במדת סדום. והמשכיל יבין.

רש"ר הירש בראשית פרק יא

ובכן, הציבור התאסף בבקעה; שם ביקשו ליצור יש מאין - בכח אדם ובעוצם ידו; שם ראו מה רב כוחו של ציבור: יש לאל ידו להשתלט על הטבע, אם יפעיל את כל הכוחות הגנוזים בו. ושם החליטו ליצור יצירה לדורות; תהיה זו מזכרת עולם לכוחו של ציבור וחשיבותו על פני היחיד. והנה, הקדוש ברוך הוא השתית את עולמו על הציבור: "ואגדתו על ארץ יסדה" (עמוס ט, ו). דעות הרבה יש לבני האדם, וחובה עליהם להשלים זה את זה. היחיד ימות, וכוחותיו מוגבלים. רק בציבור נאמר "אין ציבור מת ואין ציבור עני". ערכים גדולים וקיימים נוצרים רק בכוחות משותפים. אכן, הציבור הוא השלמה ליחיד; במה דברים אמורים? אם מעמד הציבור כלפי ה' איננו שונה ממעמד היחיד; אם גם רצון הציבור משועבד לה', אם כוחותיו המשותפים הם קודש לעבודת ה', ובכך הוא רואה את תפקידו היחיד: לעבוד את ה' בכוחות משותפים בשלמות גדולה יותר. אולם, כאן טמונה הסכנה. בסופו של דבר - היחיד יזכור בעצמו את מגבלותיו. לא כן הציבור. הן הציבור הוא חזק באמת. בנקל יציג את עצמו כמטרה עליונה, - כאילו אין ערך ליחיד אלא בציבור, כאילו תפקיד הציבור איננו להשלים את היחיד, אלא היחיד בטל בציבור.

אם ציבור אומר: נפעיל את הכוחות הגנוזים בציבור, נתאחד כדי להציג את עצמנו; אם אין הציבור קורא "בשם השם", אלא אומר: "נעשה לנו שם"; אם היחיד נדרש להיות עבד לציבור, ולא לעבוד את ה'; אם הציבור מציג את עצמו כמטרה, ולא כאמצעי בלבד, - כי אז יאבד כל עתידה המוסרי של האנושות; אז יתקיימו הדברים, שנאמרו כאן כמעט בנבואה: האדם מגלה את כוחו, והוא גאה באמצעים המלאכותיים שברשותו. כסבור הוא, שהציבור פטור מעבודת ה' ומשמירת חוקי המוסר. "הקדמונים היו זקוקים לאבנים; אנו נבנה גם באין אבנים". אז נוצר האליל של מטרות נבובות, שאינן מביאות ברכה; היחיד חייב למסור להן את נפשו, והציבור - את שמירת המוסר. היחיד יבכה, שעה שמתו מוטל לפניו; אך אין מספר לקרבנות האדם, הנופלים על מזבח הציבור. הציבור אומר: "ונשרפה לשרפה": הכל יכשר לשרפה, הכל יאבד וילך לטמיון, - ובלבד שנקים בניין לציבור לתהלה, לשם ולתפארת. היחיד יאמין, שלא חי לשוא, אם מסר את נפשו לטובת הציבור, - אפילו המטרה היא בטלה, - ובלבד שיש בה תפארת לציבור. יפלו אלפים ורבבות, - הציבור מתנחם על נקלה ומוסיף נדבכים על בניין התפארת. וכך ייאמר גם מבחינה רוחנית ומוסרית: "והחמר היה להם לחומר" - האמצעי היה להם למטרה.

אולם, רעה חולה היא, אם סבור הציבור, שמטרותיו הן למעלה משיקולי המוסר. ההיפך הוא האמת. אין להצדיק את היחיד, שעבר על חוקי המוסר; אך יש מקום ללמד עליו זכות, אם סטה מן הדרך באונס. אך ציבור לעולם לא יגיע לידי כך.

... השחתה גופנית ומוסרית - כזו של דור המבול - איננה רק סכנה לחברה האנושית, אלא היא מאיימת על הטבע וסדרי הבריאה. אך חטא דור הפלגה לא היה גופני, ועדיין לא היה בו משום חטא חברתי, - עוד היה ביניהם שלום ורעות. אך עתיד האנושות תלוי במעמד הפרט, בערכו המוסרי ובכבודו שלא ניתן לערעור; ולעתיד זה היתה צפויה סכנה ממחשבת לבו של הדור ומנהיגיו. משום כך נזכר כאן שם ה': הקדוש ברוך הוא התערב במידת שם הויה, בהנהגה האלהית המבטיחה את עתיד האדם.

בפיזור זה של האומות - הרמוז כבר בברית ה' עם נח - מסתיימת ההקדמה לתורה; הקדמה זו מורה דרך לישראל בתולדות התפתחות האנושות. מכאן ואילך - ההקדמה לתולדות ישראל; ואכן, שליחותו המיוחדת של ישראל מנומקת בהתפתחות זו של תולדות האומות.

התורה מביאה אותנו עכשיו אל חוג קטן וצר - כדי להראות לנו את עלילות ה'. הנה אחד עולה כיונק, ללא תואר וללא הדר; הוא שליח ומבשר ומכשיר בידי ה', והוא מסייע להגשמת התכלית האחרונה. הפרק מסיים בסדר הדורות של שם, ובסופו נזכר אברהם. הוא היה אחד מבני הדור, שביטאו לראשונה את עקרון "נעשה לנו שם"; ובניגוד גמור לעיקרון הזה היה תוכן חייו "לקרוא בשם ה'". והקריאה בשם ה' היתה מורשה לבניו - כתוכן של חיי אומה, בה תשוב שבות האנושות, ויקיץ הקץ על נדודיה. ואברהם מאיר לה את הדרך; הוא המעורר והמזהיר, לבל ישתכח מן האנושות האידיאל הזה